

Evoluce (evolucionismus)

O tom, že „evoluce“ (a teorie evoluce) není jen nedoložená nebo ne dost doložená hypotéza, a už vůbec ne pouhé zdání, nýbrž že jde o skutečnost, a to jak ve smyslu ontogeneze, tak ve smyslu fylogeneze, nemůže být po mém soudu nejmenších pochybností. Otázkou ovšem je naše vlastní interpretace tohoto fenoménu resp. této skutečnosti. Největším problémem či spíše „mytizujícím“ předsudkem je, že evoluce je chápána jako něco aktivního, jakýsi super-subjekt, o němž můžeme říkat, že něco „způsobuje“ a vůbec „dělá“; prostě že se o „evoluci“ mluví podobně, jako se kdysi začalo mluvit a pak dodnes mluví o „přírodě“ (jako jakési mocnosti či moci). Evoluční „děje“ či „procesy“ je třeba chápat právě jako „děje“; myšlenka evoluce znamená v dějinách evropského myšlení významný zlom, kdy také „příroda“ je chápána podobně jako dějiny, tj. že si všímáme dějů a nikoli toho, co se – zdánlivě ! – neděje, nemění, tj. co se uprostřed změn zachovává jako něco dějovostí a dějinností nezasaženého. Evolucionismus je významný právě tím, že nás upozorňuje na to, že i tam, kde se něco opakuje, nikdy nejde (nebo aspoň nemusí jít) o naprostou identitu, tj. že v tomto světě je závislost na okolnostech – resp. na schopnosti na ty okolnosti reagovat – tak velká, že se absolutně nic nemůže zopakovat naprosto identicky. To platí už pro ontogenezi; fylogeneze a její „výsledky“ jsou pak závislé na odchylkách individuální ontogeneze. Je z toho tedy patrné, že největší chybou evolucionismu některých typů je marginalizace a přímo přehlížení významu jednotlivých, individuálních organismů (eventuelně, pokud to rozšíříme „kosmologicky“, všech „pravých jsoucen“) jakožto aktivních subjektů, vyznačujících se sice v různé míře, ale obecně jedním základním rysem, že sebe samy musí aktivně „uskutečňovat“, že tedy nejsou nikdy jen tím, čím „jsou“, ale že jsou „determinovány“ jen v něčem a jen částečně, ale že vždy mají čas od času a případ od případu k dispozici se chovat a jednat více než jedním způsobem (tj. vidlicovitě, vidličnatě; Whitehead užívá termínu „bifurkace“, ale nemyslím, že je dostatek důvodů, proč počet vidlovitých vidlovitě se dělících cest je třeba vždy omezovat jen na dvě).

(Písek, 080626-2.)